

DE N.M.V.-STRANDEXCURSIE IN WALCHEREN OP 20 APRIL 1996

door

M.C. Cadée & A.D.P. van Peursen

Aan deze geslaagde excursie namen de volgende personen deel:
M.C. Cadée, A. Fraissinet, G.J. Geuze, D.F. Hoeksema, L. Man in het Veld, D. Meyer, F.A.D. van Nieulande, A.D.P. van Peursen en zijn dochter Nineke, J. Vegers en R.J. Vink.

Inleiding

Rond 9.30 verzamelden de deelnemers zich bij het station Middelburg. Na een kort welkom door de heer Hoeksema vertrok de karavaan naar De Kaloot. Binnen de groep was er afgesproken dat er eerst bij De Kaloot zou worden verzameld en vervolgens het verdere programma bepaald kon worden.

In totaal is er op twee punten bij De Kaloot en op een punt bij Ritthem verzameld. Op de terugweg naar huis hebben wij (de auteurs) ook nog de oesterputten van Yerseke bezocht. Het resultaat van deze dag is zeker niet slecht te noemen:

- * De Kaloot, 20 recente soorten en 71 fossiele soorten
- * Ritthem, 12 recente soorten en 8 fossiele soorten
- * Yerseke, afvalbak bij oesterput 11 soorten, uiteraard alleen recent.

Hierna volgt specifieke informatie over de verschillende verzamelpunten.

De Kaloot

Deze plaats is nog steeds een eldorado voor diegenen die Nederlandse fossiele mollusken verzamelen. Wel is het zo dat door activiteiten op het aangrenzende industrieterrein, uitbreiding van de aanlegcapaciteit voor boten en werkzaamheden in de Westerschelde, de rijkdom aan fossiele vondsten achteruit gaat. Toch is het totaal resultaat van 71 fossiele soorten niet onbevredigend.

Voordat er met zoeken werd begonnen gaf de heer van Nieulande een gedegen en boeiende uiteenzetting over de geschiedenis van De Kaloot, de oorzaken voor de achteruitgang van vondstmogelijkheden, waarop gelet moet worden bij het zoeken van fossielen etc. Grotere fossielen zijn vooral op de plaat gevonden, het kleinere materiaal komt uit gruisbankjes. Een oude vloedlijn tegen de dijk leverde kleine leuke fossielen op. Ook werd de afspraak gemaakt dat iedereen na ongeveer anderhalf uur verzamelen weer bij elkaar zou komen. Dan konden de wederzijdse vondsten vergeleken worden en zou de heer van Nieulande een nadere uitleg bij de gevonden soorten geven.

Bij De Kaloot is er op twee punten gezocht:

- 1) Kaart 48-34, (Amersfoort-coördinaten): horizontaal 36.2-4; verticaal 385.4-7.
- 2) Kaart 48-44, horizontaal 38.1-3; verticaal 383.8-9.

Het eerste punt waar ook het verzamelen begonnen is. Hier is de langste tijd gezocht en zijn ook de meeste soorten gevonden.

De tweede locatie vlak bij de uitwatering van de kerncentrale Borssele leverde veel minder soorten op. Daarnaast waren het strand en zeewater erg vuil (schuim), hetgeen het zoeken ook niet echt plezierig maakte. Tussen stenen langs de uitwatering zijn grotere fossielen, vooral gastropoda gevonden.

De gevonden soorten van deze vindplaatsen zijn in een tweetal gezamenlijke overzichtlijsten verwerkt (tabellen 1 en 2).

Tabel 1. De Kaloet; recente soorten.

EIS-code	Soort
	Bivalvia
003500	<i>Mytilus edulis</i> Linné, 1758
007700/007750	<i>Crassostrea</i> (<i>Crassostrea</i>) <i>angulata/gigas</i> (1)
015800	<i>Cerastoderma edule edule</i> (Linné, 1758)
017500	<i>Spisula</i> (<i>Spisula</i>) <i>subtruncata</i> (Da Costa, 1778)
018350	<i>Ensis americanus</i> (Gould, 1870)
019200	<i>Angulus</i> (<i>Macomangulus</i>) <i>tenuis</i> (Da Costa, 1778)
020100	<i>Macoma</i> (<i>Macoma</i>) <i>balthica</i> (Linné, 1758)
020600	<i>Donax</i> (<i>Cuneus</i>) <i>vittatus</i> (Da Costa, 1778)
021100	<i>Scrobicularia plana</i> (Da Costa, 1778)
026500	<i>Petricola</i> (<i>Petricolaria</i>) <i>pholadiformis</i> Lamarck, 1818
026600	<i>Mya</i> (<i>Arenomya</i>) <i>arenaria</i> Linné, 1758
027800	<i>Barnea</i> (<i>Barnea</i>) <i>candida</i> (Linné, 1758)
028100	<i>Zirfea crispata</i> (Linné, 1758) (fragm)
	Gastropoda
036100	<i>Littorina</i> (<i>Algaroda</i>) <i>littorea</i> (Linné, 1758)
037200	<i>Peringia ulvae</i> (Pennant, 1777)
046400	<i>Crepidula</i> (<i>Crepidula</i>) <i>forficata</i> (Linné, 1758)
048700	<i>Euspira poliana</i> (Della Chiaje, 1830)
051400	<i>Buccinum undatum</i> Linné, 1758
061700	<i>Retusa</i> (<i>Retusa</i>) <i>obtusa</i> (Bruguère, 1792)
	Cephalopoda
083700	<i>Sepia officinalis</i> Linné, 1758 (rugschild-fragment)

Tabel 2. De Kaloet; fossiele soorten.

EIS-code	Soort
	Bivalvia
000800	<i>Acila cobboldiae</i> (Sowerby, 1817)
	<i>Nucula spec.</i>
003100	<i>Glycymeris variabilis</i> (Sowerby, 1824) (2)
	<i>Glycymeris radiolyrata</i> Moerdijk & van Nieulande, 1995 (3)
005000	<i>Aequipecten opercularis</i> (Linné, 1758)
005310	<i>Chlamys</i> (<i>Chlamys</i>) <i>multistriatus harmeri</i> Van Regt. Alt., 1937)
006400	<i>Pecten</i> (<i>Pecten</i>) <i>grandis</i> Sowerby, 1828
008002	<i>Ostrea edulis forma princeps</i> Wood, 1851
008100	<i>Pycnodonte</i> (<i>Pycnodonte</i>) <i>callifera</i> (Lamarck, 1819) (fragm.)
008200	<i>Pycnodonte</i> (<i>Pycnodonte</i>) <i>cochlear</i> (Poli, 1795)
010100	<i>Diplodonta</i> (<i>Diplodonta</i>) <i>rotundata</i> (Montagu, 1803)
011900	<i>Cyclocardia</i> (<i>Cyclocardia</i>) <i>orbicularis</i> (Sowerby, 1825)
012000	<i>Cyclocardia</i> (<i>Cyclocardia</i>) <i>scalaris scalaris</i> (Sowerby, 1825)
013110	<i>Astarte</i> (<i>Astarte</i>) <i>corbuloides galeotti</i> Nyst, 1835
013200	<i>Astarte</i> (<i>Astarte</i>) <i>incerta</i> S.V. Wood, 1853
013600	<i>Astarte</i> (<i>Digitariopsis</i>) <i>obliquata obliquata</i> Sowerby, 1817
013610	<i>Astarte</i> (<i>Digitariopsis</i>) <i>obliquata burtinea</i> De la Jonk., 1823
013810	<i>Astarte</i> (<i>Isocrassina</i>) <i>fusca basteroti</i> De la Jonkaire, 1823
013820	<i>Astarte</i> (<i>Isocrassina</i>) <i>fusca incrassata</i> (Brocchi, 1814) (?)

Tabel 2 (vervolg). De Kaloet; fossiele soorten.

013820	<i>Astarte (Isocrassina) fusca incrassata</i> (Brocchi, 1814) (?)
	<i>Astarte (Isocrassina) fusca</i> (Poli, 1792) subsp. n. (4)
013900	<i>Astarte (Isocrassina) mutabilis mutabilis</i> S.V. Wood, 1853
014000	<i>Astarte (Isocrassina) omalii omalii</i> De la Jonckheere, 1823
014100	<i>Digitaria digitaria</i> (Linné, 1758)
014400	<i>Goodallia (Goodallia) triangularis</i> (Montagu, 1803)
015900	<i>Cerastoderma glaucum</i> (Poiret, 1791)
016500	<i>Laevicardium (Laevicardium) decorticatum</i> (Wood, 1840)
019900	<i>Gastrana fragilis</i> (Linné, 1758)
021000	<i>Gari (Psammobia) fervensis</i> (Gmelin, 1791)
022100	<i>Arctica islandica islandica</i> (Linné, 1758)
022300	<i>Pygocardia rustica rustica</i> (Sowerby, 1823)
024900	<i>Dosina imbricata</i> (Sowerby, 1826)
025400	<i>Dosinia (Asa) exoleta</i> (Linné, 1758)
025610	<i>Venerupis (Ruditapes) aurea senescens</i> (Cocconi, 1873)
025700	<i>Venerupis (Ruditapes) decussata</i> (Linné, 1758) (5)
026900	<i>Corbula (Varicorbula) gibba gibba</i> (Olivieri, 1792)
027200	<i>Cyrtodaria angusta</i> (Nyst & Westendorp, 1839)
	Gastropoda
033900	<i>Gibbula (Steromphala) octosulcata</i> (Nyst, 1835)
042000	<i>Turritella (Haustator) triplicata</i> (Brocchi, 1814) (6)
042100	<i>Turritella (Turritella) tricarinata tricarinata</i> (Brocchi, 1814)
042300	<i>Petalonchus intortus</i> (Lamarck, 1811)
043100	<i>Bittium (Bittium) reticulatum</i> (Da Costa, 1778)
044700	<i>Epitonium (Spiniscala) frondiculum</i> (Wood, 1848)
045800	<i>Aporrhais (Aporrhais) scaldensis</i> Van Regteren Altena, 1954
046100	<i>Capulus (Capulus) ungaricus</i> (Linné, 1758)
	<i>Trivia (Trivia) spec.</i>
048300	<i>Euspira cirriformis</i> (Sowerby, 1824)
048500	<i>Euspira hemiclausula</i> (J. de C. Sowerby, 1824)
048900	<i>Natica (Natica) multipunctata</i> (Wood, 1842)
049200	<i>Galeodea bicatenata</i> (Sowerby, 1817)
050000	<i>Trophonopsis (Trophonopsis) muricatus</i> (Montagu, 1803)
050120	<i>Nucella (Nucella) lapillus vulgaris</i> (Wood, 1848)
050900	<i>Mitrella (Columbellopsis) scaldensis</i> (Van Regt. Altena, 1956)
051600	<i>Liomesus dalei</i> (Sowerby, 1825)
051800	<i>Neptunea (Neptunea) contraria</i> (Linné, 1758)
051850	<i>Neptunea (Neptunea) despecta</i> (Linné, 1758)
052200	<i>Sipho (Sipho) cordatus</i> (A. Bell, 1871)
052300	<i>Sipho (Sipho) curtus</i> (Jeffreys, 1867)
052800	<i>Amyclina labiosa</i> (Sowerby, 1824)
053000	<i>Hinia (Hinia) reticulata</i> (Linné, 1758)
053200	<i>Hinia (Tritonella) consociata</i> (Wood, 1848)
053300	<i>Hinia (Tritonella) dollfusi</i> (Harmer, 1914)
053800	<i>Hinia (Uzita) reticosa</i> (Sowerby, 1815)
053900	<i>Scaphella (Scaphella) lamberti</i> (J. Sowerby, 1816)
054700	<i>Gemmula (Gemmula) antwerpiensis</i> (Vincent, 1890)
054900	<i>Asthenotoma (Asthenotoma) ornata</i> (DeFrance, 1826)
055000	<i>Clavus (Eaeocyum) nysti</i> (Harmer, 1915)
056210	<i>Mangelia (Cytharella) costulatus smithi</i> (Forbes, 1849)
056800	<i>Raphitoma (Cirillia) linearis</i> (Montagu, 1803)
057300	<i>Terebra (Terebellina) canalis</i> Wood, 1848
057500	<i>Terebra (Terebellina) inversa</i> Nyst, 1835
	<i>Planorbis spec.</i>
	Brachiopoda
	<i>Terebratulina spec.</i>
	Coelenterata
	<i>Sphenotrochus spec.</i>

Noten bij tabellen 1 en 2

- (1) Bij deze soort plaatste de heer van Nieulande de opmerking dat er nog onduidelijkheid bestaat over de exacte naam. Ook in de literatuur wordt dat aangegeven zie Bruyne de 1991 (pag.47), Bruyne de e.a. 1994 (pag. 75 voetnoot 47) en Poppe & Goto 1993 (pag. 79).
- (2) Hier is de door Moerdijk e.a. 1992 (pag. 16) gehanteerde naam gebruikt. Op die pagina staat aangegeven dat *variabilis* niet thuishoort in de verwantschap van *Glycymeris glycymeris*.
- (3) Zie Moerdijk en van Nieulande 1995.
- (4) De gevonden exemplaren (fragmenten ervan) komen sterk overeen met wat vermeld staat in Janssen en van der Slik 1974 op pagina 54 onder nummer 95.
- (5) In Bruyne de e.a. 1994 (pag. 90) wordt de naam *Tapes* (*Ruditapes*) *decussata* gebruikt.
- (6) In Janssen 1975 wordt de naam *Turritella* (*Torculoidella*) *incrassata* (Sowerby, 1814) gebruikt, volgens Ragteren Altena e.a., herdruk 1974 (pag.15 nr.51) is deze naam synoniem voor de hier weergegeven naam.

Ritthem

Kaart 48-33, Amf: 34.6-8 ; 386.0-1.

Het strand bij Ritthem was een mooie plaats om te zoeken. In vergelijking met De Kaloot waren de vondsten wat minder, maar het schitterende strand met het indrukwekkende uitzicht maakte een wandeling meer dan de moeite waard. (Vondsten: Tabellen 3 & 4).

Tabel 3: Ritthem, recente soorten

EIS-code	Soorten
	Bivalvia
003500	<i>Mytilus edulis</i> Linné, 1758
007700/007750	<i>Crassostrea angulata/gigas</i> (1)
008000	<i>Ostrea edulis</i> Linné, 1758
015800	<i>Cerastoderma</i> (<i>edule</i>) <i>edule</i> (Linné, 1758)
017500	<i>Spisula</i> (<i>Spisula</i>) <i>subtruncata</i> (Da Costa, 1778)
020100	<i>Macoma</i> (<i>Macoma</i>) <i>balthica</i> (Linné, 1758)
021100	<i>Scrobicularia plana</i> (Da Costa, 1778)
026500	<i>Petricola</i> (<i>Petricolaria</i>) <i>pholadiformis</i> Lamarck, 1818
	Gastropoda
037200	<i>Peringia ulvae</i> (Pennant, 1777)
046400	<i>Crepidula</i> (<i>Crepidula</i>) <i>forficata</i> (Linné, 1758)
048700	<i>Euspira poliana</i> (Della Chiaje, 1830)
051400	<i>Buccinum undatum</i> Linné, 1758

Tabel 4: Ritthem, fossiele soorten

EIS-code	Soorten
	Bivalvia
	<i>Glycymeris radiolyrata</i> Moerdijk & van Nieulande, 1995 (3)
006400	<i>Pecten</i> (<i>Pecten</i>) <i>grandis</i> Sowerby, 1828
008002	<i>Ostrea edulis</i> forma <i>princeps</i> Wood, 1851
	<i>Cyclocardia</i> (<i>Cyclocardia</i>) spec.
013810	<i>Astarte</i> (<i>Isocrassina</i>) <i>fusca basteroti</i> De la Jonkaire, 1823
015900	<i>Cerastoderma glaucum</i> (Poirét, 1791)
025610	<i>Venerupis</i> (<i>Ruditapes</i>) <i>aurea senescens</i> (Cocconi, 1873)
026900	<i>Corbula</i> (<i>Varicorbula</i>) <i>gibba gibba</i> (Olivieri, 1792)
	Gastropoda
042000	<i>Turritella</i> (<i>Haustator</i>) <i>triplicata</i> (Brocchi, 1814) (6)

Yerseke

Op de terugweg zijn de auteurs en Nineke nog langs Yerseke gereden om te kijken of er nog iets te verzamelen/vinden was bij de oesterputten. Uit een afvalbak bij een van de oesterputten zijn de in tabel 5 opgenomen soorten verzameld. Omdat het hierbij om in eerste instantie van elders aangevoerd materiaal gaat, is het niet zinvol om van dit punt de coördinaten te vermelden. Telefonische navraag bij de eigenaar van deze oesterput (de heer P.H. Sinke) gaf uitkomst over de herkomst van het materiaal. Het was aangevoerd vanuit Kenmare River of de Tralee Bay (beide zuid-west Ierland) en uitgezet in Oosterschelde.

Tabel 5: Yerseke, recente (aangevoerde) soorten.

EIS-code	Soorten
	Bivalvia
003500	<i>Mytilus edulis</i> Linné, 1758
008000	<i>Ostrea edulis</i> Linné, 1758
015800	<i>Cerastoderma</i> (edule) edule (Linné, 1758)
017500	<i>Spisula</i> (<i>Spisula</i>) <i>subtruncata</i> (Da Costa, 1778)
020100	<i>Macoma</i> (<i>Macoma</i>) <i>balthica</i> (Linné, 1758)
021100	<i>Scrobicularia plana</i> (Da Costa, 1778)
026500	<i>Petricola</i> (<i>Petricolaria</i>) <i>pholadiformis</i> Lamarck, 1818
	Gastropoda
037200	<i>Peringia ulvae</i> (Pennant, 1777)
046400	<i>Crepidula</i> (<i>Crepidula</i>) <i>fornicata</i> (Linné, 1758)
048700	<i>Euspira poliana</i> (Della Chiaje, 1830)
051400	<i>Buccinum undatum</i> Linné, 1758

Literatuur

- Bruyne, R.H. de, 1991. Schelpen van de Nederlandse kust. Utrecht, Jeugdbond-uitgeverij - Stichting Uitgeverij KNNV p. 1-165.
- Bruyne, R.H. de, R.A. Bank, J.P.H.M. Adema & F.A. Perk, 1994. Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België. Leiden (Backhuys Publishers) p. 1-149, 12 fig.
- Janssen, A.W., 1975 Systematische lijst van Nederlandse recente en fossiele mollusken. Meded. Werkgr. Tert. Kwart. Geol. 12 (4) p. 115-170.
- Janssen, A.W. & L. van der Slik, 1971-1978. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, tweede serie, deel 4-7.
- Deel 4. Basteria 35 (1-4) p. 41-50, pl. 15-26 (1971).
- Deel 5. Basteria 36 (2-5) p. 171-180, pl. 27-33 (1972).
- Deel 6. Basteria 38 (3-4) p. 45-67, 3 fig. pl. 33-46 (1974).
- Deel 7. Basteria 42 (4-6) p. 49-63, pl. 47-53 (1978).
- Janssen, A.W., G.A. Peeters & L. van der Slik, 1984. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, tweede serie, 8. Basteria 48 p. 91-219, 2 fig., pl. 54-94.
- Moerdijk, P.W., R. Pouwer, A.C. Rijken & F.A.D. van Nieulande, 1992. Fossiele schelpen van Zeeuwse stranden en stromen. Koninklijk Zeeuwisch Genootschap der Wetenschappen, Publicatie nr. 2.
- Moerdijk, P.W. & F.A.D. van Nieulande, 1995. *Glycymeris* (*Glycymeris*) *radiolyrata* sp. nov. (Mollusca, Bivalvia, Glycymeridae) from the Pliocene of the North Sea Basin. Contr. Tert. Quatern. Geol. 32: 3-17.
- Poppe, G.T. & Y. Goto, 1991. European Seashells Volume I. Wiesbaden, Verlag Christa Hemmen.
- Poppe, G.T. & Y. Goto, 1993. European Seashells Volume II. Wiesbaden, Verlag Christa Hemmen.

Regteren Altena, C.O. van, A. Bloklander & L.P. Pouderoyen, 1954-1964. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, 1^e serie dl. 1-6.

Deel 1. Basteria 18 (4) p. 54-64, pl. 1-4 (1954). *

Deel 2. Basteria 19 (2-3) p. 27-34, pl. 5-8 (1955).

Deel 3. Basteria 20 (4-5) p. 81-90, pl. 9-12 (1956).

Deel 4. Basteria 21 (4-5) p. 67-73, pl. 13-16 (1957).

Deel 5. Basteria 25 (1) p. 3-6, pl. 17-18 (1961).

Deel 6. Basteria 28 (1-2) p. 1-9, pl. 19-22 (1964).

Regteren Altena, C.O. van, A. Bloklander & L.P. Pouderoyen, 1962-1969. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, 2^e serie dl. 1-3.

Deel 1. Basteria 26 (1-2) p. 5-16, pl. 1-5 (1962).

Deel 2. Basteria 30 (4) p. 54-59, pl. 6-9 (1966).

Deel 3. Basteria 33 (1-4) p. 11-29, pl. 10-14 (1969).

* Deel 1 t/m 6 gebundeld verschenen in 1965, Lisse (Nederl. Malac. Ver.) p. 1-55, pl. 1-22. (herdruk in 1974).

Op de foto van links naar rechts de heren: R.J. Vink, L. Man in het Veld, A. Fraissinet, J. Vegers, D. Meyer, F.A.D. van Nieulande, D.F. Hoeksema, M.C. Cadee en G.J. Geuze. Achter de heer Cadee is het been te zien van Nineke, de dochter van A.D.P. van Peursen, die de foto gemaakt heeft. De (kleuren-)foto is te bestellen bij A.D.P. van Peursen.

Adressen v/d. schrijvers:
Klimroos 35 2317 GD Leiden
Tarweakker 65 2723 TB Zoetermeer

* Moot v/d redactie: Bovengeplaatste foto is een kleurenfoto en daardoor minder duidelijk overgekomen. Derhalve nogmaals het verzoek alléén zwart/wit foto's in te sturen!